

Türkiye Cumhuriyeti'ne Dönüşüm Yıllarında Devletin İktisadi Amaç Fonksiyonlarındaki Rolünün Muhtelif Sanayi Kolları İtibariyle İncelenmesi

Merter Mert*

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nun Türkiye Cumhuriyeti'ne dönüşümünde devletin farklı alanlarda olduğu kadar iktisadi hayatta da bir rolünün olduğu açıktır. 1930'lu yıllarda devlet, sanayileşme hedefi doğrultusunda sanayi kesimine ilişkin olarak kararlar almıştır. Devletin iktisadi amaç fonksiyonlarını etkileyen bir fail olarak davrandığı kabul edildiğinde alınan kararların hangi iktisadi amaca hizmet ettiğini saptamak önemlidir. Bu saptamaya bağlı olarak devletin niteliğine ve rolüne ilişkin anlamlı çıkarımlar yapılabilecektir.

Buradaki iktisadi amaç fonksiyonundan kasıt kâr maksimizasyonu, toplam gelir maksimizasyonu, kamu refahı maksimizasyonu veya bunların melez birleşimleridir. Bu çalışmanın birinci amacı da devletin uyguladığı politikalar sonucunda, alışıl gelmiş amaç olarak kârını maksimize eden iktisadi birimlerin diğer mikroiktisadi amaçlara yani kamu refahı maksimizasyonu ve toplam hâsılat maksimizasyonu amaçlarına yaklaşma eğiliminin olup olmadığını saptamaktır.

Yukarıda ifade edilen mikroiktisadi amaçlar belirli kalkınma politikalarına karşılık geldiği için, çalışmanın amacı aslında devletin hangi kalkınma amacına dönük kararlar aldığına ilişkin olarak çıkarımlar yapmaktır. Örneğin, kâr maksimizasyonu amacı sermaye birikimi amacına hizmet ederken, kamu refahı maksimizasyonu amacı belirli koşullarda en fazla üretim miktarını içermesi nedeniyle yerli üretici için piyasayı genişletme amacına uygun olmaktadır. Toplam hâsılat maksimizasyonunun ise bu iki amacı uzlaştırdığı savunulabilir. O halde, eğer tipik bir amaç olarak karı maksimize eden bir

* Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara/TÜRKİYE, merter.mert@hbv.edu.tr

şirket, kamu refahı maksimizasyonuna karşılık gelen değerlere yaklaşıyorsa, devletin uyguladığı politikanın yerli üretici için piyasayı genişletme amacına işaret ettiği çıkarımı yapılabilir. Bir başka açıdan, eğer tipik bir amaç olarak karı maksimize eden bir şirket, toplam hâsılat maksimizasyonuna karşılık gelen değerlere yaklaşıyorsa, devletin uyguladığı politikanın sermaye birikimi ile yerli üretici için piyasayı genişletme amaçlarının uzlaştırılmasına işaret ettiği çıkarımı yapılabilir.

Böylece, çalışmanın ikinci amacı, sanayi kesimine ilişkin olarak iktisadi amaç fonksiyonlarına ilişkin yapılan saptamalar sayesinde, 1930'lu yıllardaki devletin iktisadi kalkınma sürecinde nasıl bir tasarım yaptığına ilişkin bir çerçeve oluşturabilmektir. Buradaki iktisadi tasarım ifadesi kavramsal olarak, bir amacı ve amaca uygun kurumları veya mekanizmayı ifade etmektedir. Bir başka deyişle, iktisadi tasarımın, amaç fonksiyonu ve amaca uygun kurum veya mekanizma olmak üzere iki temel unsuru vardır. Eğer, mevcut çalışmada olduğu gibi iktisadi kalkınma sürecindeki faillerin amaç fonksiyonları tespit edilirse, kurumsal yapının veya mekanizmanın çözümlenmesi de yapılabilir. Çalışmada kurumsal yapının analizi değil, amaç fonksiyonunun ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Yukarıda belirtilen konuyu iktisadi tasarımın analitik çerçevesi ile inceleyen az sayıda çalışma vardır ve sadece şeker sanayi konu edinilmiştir. Eldeki çalışmada ise şeker sanayi dışındaki sanayi kolları ele alınarak kapsam genişletilmiştir. Böylece, iktisadi tasarımın tarihsel incelemelerde kullanımına dair yönetsel tartışmalar da gündeme getirilmiş ve aynı zamanda bu alandaki yazına da muhtemel bir katkı sağlanması mümkün olmuştur.

Eğer bu çalışmanın ayrıntılandırılması ve amacın yanı sıra kurumsal düzenlemelerin de incelenmesi mümkün olursa, Türkiye Cumhuriyeti'ne dönüşüm yıllarında özgün bir iktisadi kalkınma tasarımı olup olmadığına dair tartışmalara ışık tutulmuş olur. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki iktisadi gelişimi inceleyen kimi çalışmalarda şu dört saptamanın öne çıktığı savunulabilir: İlk olarak, devletin dışsal nedenlerle ve dışsal şartlara bağlı olarak politikalar uyguladığı iddia edilmiştir. İkinci olarak, dışsal şartlara bağlı bir şekilde biçimlenen politikalar, devletin amaç fonksiyonunun 1920'lerde ve 1930'larda iki alt döneme ayrılması gerektiğine işaret eder. Üçüncü olarak, 1920'ler dönemi liberal politikaların öne çıktığı ve kimi açılardan başarılı olmayan dönem iken, 1930'lu yıllar 1929 bunalımı ve özel girişimcinin yeterli olamaması gerekçe gösterilerek mecburi nedenlerle devletçi politikaların uygulandığı dönem olmuştur. Böylece, 1920'lerde ve 1930'larda özgün bir

iktisadi kalkınma tasarımı mümkün olmamıştır.¹ Tersine bir yaklaşım sunan çalışmalar da vardır. Buna göre, ilk olarak, devlet aslında dışsal sebeplerle ve dışsal şartların tayin ettiği politikalar oluşturmaktan ziyade kendine özgü olduğu ağır basan bir iktisadi kalkınma politikası tasarlamış olabilir. İkinci olarak, gerek 1920'ler gerekse 1930'lar tek bir iktisadi kalkınma amacına dönük politika tasarımı içeriyor olabilir. Üçüncü olarak, 1920'lerin liberal 1930'ların ise zorunlu olarak devletçi dönem şeklinde ayrıştırılması doğru olmayabilir. Sonuçta, devletin kendine özgü bir iktisadi kalkınma tasarımının var olduğu savunulabilir.²

Böylece, literatürde tartışılan bu konunun derinlemesine ve verilere dayanarak incelenmesi durumunda özgün bir iktisadi kalkınma tasarımının olup olmadığı ve eğer varsa bu tasarımın unsurlarının neler olduğuna dair tespitler yapılabilir. Mevcut çalışma ile bu tahlilin bir kısmına katkı yapılması hedeflenmektedir.

Çalışmanın planı şöyledir: İzleyen bölümde teorik çerçeve sunulmuştur. Sonra, yöntem ve veri açıklanmıştır. Ardından uygulama sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

- 1 Bu dört çıkarım örneğin şu çalışmalara dayandırılabilir: İsmail Cem, *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*, 12. Baskı, Cem Yayınevi, Özyurt Matbaası, İstanbul 1995, s. 287-288; Çağlar Keyder, *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (1926-1929)*, Yurt Yayınevi, Olgaç Matbaası, Ankara 1982, s.12; Robert Kerwin, "Türkiye'de Devletçilik 1933-50", *Türkiye'de Devletçilik*, der. Nevin Coşar, Bağlam Yayınları, Bayrak Matbaası, İstanbul 1995, s. 98, Uğur Korum, "1923-1929 Döneminde Türkiye'de İmalat Sanayii ve Sanayi Politikaları", *Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 513, A.Ü. S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara 1982, s. 63.
- 2 Bu iddiayı desteklemeye çalışan çalışmalar için örneğin bk. Bilsay Kuruç, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası, 1. Cilt, (1929-1932)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 569, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1988, s. XXXI, XXXII, XXXV; Bilsay Kuruç, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası, 2. Cilt, (1933-1935)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 580, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1993, s. LVII; Bilsay Kuruç, *Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi, Büyük Devletler ve Türkiye*, İstanbul Üniversitesi Bilgi Üniversitesi Yayınları, Sena Ofset, İstanbul 2011; Ali Nejat Ölçen, "1923-1938 Döneminde Birinci ve İkinci Sanayi Planları", *Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 513, A.Ü. S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara 1982, s. 134; Haldun Derin, *Türkiye'de Devletçilik*, Çituri Biraderler Basımevi, İstanbul 1940, s. 192.

1. Teorik Çerçeve

Bu bölümde çalışmanın teorik yapısının dayanak noktası olan kısımlara yer verilmiştir. Bu doğrultuda önce mikroiktisadi amaç fonksiyonları ile kalkınma amaçları eşleştirilmiştir. Ardından, iktisadi tasarıma ilişkin bir açıklama yapılmıştır. Teorik çerçeve kapsamındaki bir kısım seçilmiş literatür de bu bölümde sunulmuştur.

a. Mikroiktisadi Amaç Fonksiyonları

Mikroiktisadi olarak bir şirket yalnızca karı, yalnızca toplam hâsılatı, yalnızca kamu refahını veya bunların birleşimini maksimize edecektir. Şirketin amacı eğer yalnızca kârı maksimize etmek ise kamu refahı maksimizasyonundan daha düşük üretim ve kamu refahı maksimizasyonunu veren fiyattan daha yüksek fiyat geçerli olacaktır. Şirketin amacı eğer yalnızca toplam geliri maksimize etmek ise, belirli koşullarda, yine kamu refahı maksimizasyonundan daha düşük üretim ve kamu refahı maksimizasyonunu veren fiyattan daha yüksek fiyat oluşacaktır. Her iki durumda da refah kaybı veya darı kaybı meydana gelecektir. Böylece, belirli koşullarda, kamu refahı maksimizasyonu hariç hangi iktisadi amaç fonksiyonu olursa olsun bir darı kaybı söz konusudur. Kamu refahının maksimum olduğu tam rekabetçi şartlarda ise darı kaybı olmayacaktır. O halde, ekonominin tam rekabet şartlarına yaklaşp yaklaşmadığına göre kalkınma politikasına ilişkin çıkarımlar yapılması mümkün olur. Kamu refahı maksimizasyonundaki üretim diğer amaç fonksiyonlarına göre en çok olduğunda, kamu refahının maksimum olduğu koşullar pazar çapının genişletilmesi amacı ile eşleşecektir. Kâr maksimizasyonu amacının ise sermaye birikimi amacı ile eşleştiğini savunmak mümkündür. Son olarak, toplam hâsılat maksimizasyonunun sermaye birikimi ile yerli üretici için piyasayı genişletme amaçlarının uzlaştırılmasına işaret ettiği çıkarımı yapılabilir.

Bu çalışmada da ilgili sanayi kolunda geleneksel olarak kâr maksimizasyonu amacının hedeflendiği varsayılmış, diğer taraftan, bu koşullarda sanayi kolunun toplam hâsılat maksimizasyonuna ve tam rekabet şartlarına yaklaşp yaklaşmadığı incelenmiştir. Eğer ilgili sanayi kolu tam rekabet şartlarına yaklaşıyorsa o sanayi kolunda pazar çapının genişletilmesi amacının gerçekleştiği savunulabilir. Eğer sanayi kolu toplam hâsılat maksimizasyonu şartlarına yaklaşıyorsa o sanayi kolunda pazar çapının genişletilmesi amacı ile sermaye birikimi amaçlarının uzlaştırılmaya çalışıldığı savunulabilir.

Diğer taraftan, bu çalışmada alışlagelmiş amaç fonksiyonunun hedeflendiği yani kar maksimizasyonunun hedeflendiği kabul edilse de literatürde alternatif amaç fonksiyonları da tartışılmıştır.³ Mevcut çalışmanın veri ve zaman kısıtı altında alternatif amaç fonksiyonlarının incelenmesi yapılmamıştır.

b. İktisadi Tasarım

İktisadi tasarım kavramı devletin kalkınma sürecindeki rolünün ortaya çıkarılması için önemli bir imkân yaratmaktadır. Bu kavrama göre, karar birimi önce amacı ortaya koyar, bunun ardından amaca uygun kurum tasarımı yapılır. Kurum ise kurallar veya normlar olarak kabul edilir. Diğer taraftan, konulan kuralın uygulanabilir olması ve taraflar için optimal sonucu yaratabilmesi gereklidir. O halde iktisadi tasarım iki unsurdan oluşur: Toplumsal olarak erişilmek istenen amacın tanımlanması ve amaca uygun olarak kuralın veya normun tasarlanması. Burada kural veya norm olarak ifade edilen kavram kurum veya mekanizma olarak da ifade edilebilir. Mekanizma tasarımı gerek geleceğe dönük çalışmalarda gerekse geçmişe dönük tarihsel çalışmalarda teorik çerçeve için önemli bir dayanak noktası oluşturmuştur.⁴ Geleceğe dönük çalışmalarda sorunun teşhis edilmesinin ardından sorunun optimal ve uygulanabilir şekilde çözümünün sağlanması için kurallar tasarlanmış olur.⁵ İktisadi tasarım veya mekanizma tasarımı tarihsel çalışmalarda kullanıldığında iktisadi olguların arka planındaki kurumsal sebeplerin açıklanması hedeflenir.⁶ Mevcut çalışmanın veri ve

3 Örneğin bk. Yakov Amihud ve Jacob Kamin, "Revenue vs. Profit Maximization: Differences in Behavior by the Type of Control and by Market Power", *Southern Economic Journal*, C 45, S 3, 1979, s. 838-846.

4 Bk. Leonid Hurwicz, "The Design of Mechanisms for Resource Allocation", *The American Economic Review*, C 63, S 2, 1973, s. 1-30; Eric Maskin, "Mechanism Design: How to Implement Social Goals", *The American Economic Review*, C 98, S 3, 2008, s. 567-576.

5 Bunlara örnek olarak Atila Abdulkadiroğlu, Tayfun Sönmez, "School Choice: A Mechanism Design Approach", *The American Economic Review*, C 93, S 3, 2003, s. 729-747; L. K. Cheng, L. D. Qiu ve K. P. Wong, "Anti-Dumping Measures as a Tool of Protectionism: A Mechanism Design Approach", *The Canadian Journal of Economics*, C 34, S 3, s. 639-660, A. Caplin, K. Eliaz, "AIDS Policy and Psychology: A Mechanism-Design Approach", *The RAND Journal of Economics*, C 34, S 4, 2003, s. 631-646 verilebilir.

6 Bu tür çalışmalara B. Hueth, "The Goals of U.S. Agricultural Policy: A Mechanism Design Approach", *American Journal of Agricultural Economics*, C 82, 2000, s. 14-24; D. Acemoglu, S. Johnson, J. A. Robinson, "The Colonial Origins of Comparative Development: an Empirical Investigation", *The American Economic Review*, C 91, S 5, 2001, s. 1369-1401 örnek olarak verilebilir.

zaman kısıtı altında yalnızca amaç fonksiyonları tahlil edilmiş, kurumsal bir inceleme yapılmamıştır.

2. Yöntem ve Veri

Bu bölümde sırasıyla yöntem ve veri hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmada ilgili parametreleri üretebilmek için kalibrasyon yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, bir iktisat kuramı çerçevesinde, mevcut verileri tekrar elde eden parametreler hesaplanır. Bir diğer ifadeyle, fonksiyonel bir ilişkiyi anlatan bir denklemde, bir değişkene ilişkin gerçekleşen veriler yerine konduğunda bir diğer değişkene ait gerçekleşen veriler onaylanır.

Kalibrasyon yapılarak parametrelerin belirlenmesinin ardından, üretici rantı, tüketici rantı ve dara kaybı yani refah maliyeti hesaplamaları yapılır.

Kalibrasyon sürecinde kullanılan denklemler aşağıda açıklanmıştır.

Ters talep denklemi şöyledir:

$$P = c - dQ; \quad d > 0$$

Buradaki P , Q sırasıyla fiyat ve miktarı temsil etmektedir. c ve d ise parametrelerdir. Buradan marjinal gelir (MR) denklemi aşağıdaki gibi yazılır:

$$MR = c - 2dQ$$

Toplam gelir (TR) denklemi yazılır.

$$PQ = TR$$

Toplam gelir denkleminin miktara göre türevi alınır.

$$\frac{dP}{dQ}Q + P = \frac{dTR}{dQ}$$

$$\frac{dP}{dQ} \frac{Q}{P} + 1 = \frac{dTR}{dQ} \frac{1}{P}$$

Burada e_d talebin fiyat esnekliğini temsil etmektedir.

$$\frac{1}{e_d} + 1 = \frac{MR}{P}$$

Karın maksimum olduğu koşullarda marjinal gelir marjinal maliyete (MC) eşit olur.

$$MR = MC$$

$$\frac{1}{e_d} + 1 = \frac{MC}{P}$$

Yeniden düzenlenirse şu elde edilir:

$$\bar{P} = MC \frac{e_d}{e_d + 1}$$

O halde, buradan hesaplanmış fiyat (\bar{P}) elde edilecektir. Kalibrasyon işlemi için gerekli olan marjinal maliyet verisi marjinal maliyetin ortalama değişken maliyete (AVC) eşit olduğu kabul edilerek kullanılmıştır.

$$MC = AVC$$

Hatırlanacağı üzere şu eşitlik yazılmıştı:

$$PQ = TR$$

Miktar yalnız bırakıldığında aşağıdaki yazılır:

$$Q = \frac{TR}{\bar{P}}$$

Dikkat edilirse, paydada hesaplanmış fiyat vardır.

Marjinal maliyet toplam değişir maliyetin (TVC) miktara bölünmesi ile elde edilen ortalama değişir maliyete eşittir.

$$MC = \frac{TVC}{Q}$$

$$\hat{Q} = 1$$

$$MC\hat{Q} = \widehat{MC} = AVC$$

Dikkat edilirse, $P = MC \frac{e_d}{e_d + 1}$ denklemindeki talebin fiyat esnekliği yerine konulunca elde edilen fiyat yani \bar{P} , $Q = \frac{TR}{\bar{P}}$ eşitliğinde yerine konunca $\hat{Q} = 1$ 'i verecek şekilde ve aynı anda $MC\hat{Q} = \widehat{MC} = AVC$ eşitliğini yeniden üretecek şekilde hesaplanmıştır. Burada kalibre edilen değişken marjinal maliyet veya ortalama değişir maliyet olmuştur.

Esnekliğin tutarlı bir şekilde atanmasının ve fiyat ve miktarın marjinal maliyeti kalibre edecek şekilde hesaplanmasının ardından c ve d parametreleri elde edilmiştir. Daha sonra bu değerler kullanılarak tüketici rantı, üretici rantı ve dara kaybı hesaplanmıştır.

Ardından, talebin fiyat esnekliği değerlerinin hangi değerlere yöneldiği, artış eğiliminde mi yoksa azalış eğiliminde mi olduğu incelenmiştir. Eğer talebin fiyat esnekliği -1 değerine mutlak değer olarak 1'den büyük değerlerden başlayarak yaklaşıyorsa, devlet politikasının sermaye birikimi amacı ile pazar çapını genişletme amacını uzlaştırmaya dönük bir amaç içermiş olabileceği çıkarımı yapılabilir.

Son olarak, mevcut toplam hâsılat ile tam rekabetteki toplam hâsılat arasındaki farkın hangi değerlere yöneldiğini, artış eğiliminde mi yoksa azalış eğiliminde mi olduğu incelenmiştir. Eğer söz konusu fark artma eğiliminde ise kamu refahı maksimizasyonu amacından uzaklaşma eğilimi olduğu savunulabilir.

Çalışmada ücret ve yevmiye yekûnu (lira) ve istihsal kıymeti (lira) verileri kullanılmıştır. Buradaki ücret ve yevmiye yekûnu toplam değişir maliyet verisi olarak ve istihsal kıymeti verisi ise fiyat ile miktarın çarpımı olarak kabul edilmiştir. Veriler 1932-1939 dönemini kapsamaktadır. Çalışma 1920'li yılları kapsamamaktadır. Yalnızca 1930'lu yıllarla sınırlandırılmıştır. Veri kaynağı Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından yayımlanmış olan Sanayi İstatistikleri'dir.⁷

Veriler on sanayi kolu için mevcuttur.

1. Sanayii istihraciye, 2.Ziraat, hayvanatı ehliye ve av mahsulâtı sanayi, 3.Sanayii nesciye, 4.Sanayii haşebiye, 5.Kâğıt ve karton sanayi, 6.Sanayii madeniye, 7.Ebniye inşaatı sanayi, 8.Sanayii kimyeviye, 9.Sanayii muhtelite, 10.Sanayii muhtelif ve gayri muayyene.

Bu sınıflandırma 1927 sanayi sayımındaki sınıflandırmadır. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Devlet İstatistik Enstitüsü adını aldıktan sonra yayımlanan 1927 sanayi sayımı sonuçlarında bu sanayi kolları şöyle adlandırılmıştır:⁸ 1. İstihraç sanayii (Maden Çıkartma), 2. Tarım, evcil

7 Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri-*Teşviki Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932-1939 Seneleri Faaliyetleri*, Neşriyat No 156, Receb Ulusoglu Basımevi, Ankara 1941.

8 Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Sanayi Sayımı 1927*. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1969.

hayvanlar, balık ve av ürünleri sanayi, 3. Dokuma Sanayi, 4. Ağaç sanayii ve diğer bitki maddeleri sanayi, 5. Kâğıt ve karton sanayi, 6. Maden sanayii, maden işleme ve makine onarımı ve imalatı, 7. Bina ve inşaat sanayi, 8. Kimya sanayi, 9. Karma sanayi, 10. Çeşitli sanayi.

Çalışmada bu on sanayi kolu için gerekli kalibrasyon ve hesaplama işlemleri yapılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde, yöntem kısmında ifade edilen veriler uygulanması sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur. Bulguların sunumunda on sanayi kolu sırayla başlıklandırılmıştır. Her bir sanayi kolu için tüketici rantı, dara kaybı, üretici rantı, mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği bulgularına yer verilmiştir.

a. Sanayii İstihraciye

Tablo 1'de sanayii istihraciye yani maden çıkartma sanayi için hesaplanmış tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı değerleri yer almaktadır. Vurgulanmalıdır ki hesaplanan tüketici rantı ile dara kaybı değerleri aynıdır. Ayrıca, üretici rantı her yıl için tüketici rantı ve dara kaybının toplamına veya bunların her birinin iki katına eşittir. Bu durum nedeni, marjinal hasılat doğrusunun, talep doğrusunun yatay ekseni kestiği nokta ile orijin arasındaki mesafenin tam ortasında yatay ekseni kesmesidir. Bu durum, yani marjinal hasılat doğrusunun eğiminin talep doğrusunun eğiminin iki katı olması, iktisadi bir sonuçtur. O halde, Tablo 1'deki durum on sanayi kolu için de geçerlidir.

Tablo 1'e ve Şekil 1'e göre, her üç büyüklük de yani tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı artma eğilimindedir.

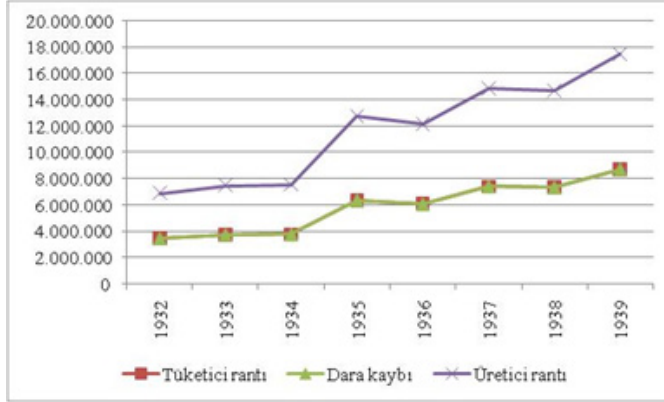
Tablo 1. Sanayii istihraciye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları

Yıllar	Tüketici rantı (lira)	Dara kaybı (lira)	Üretici rantı (lira)
1932	3.445.123	3.445.123	6.890.247
1933	3.740.172	3.740.172	7.480.343
1934	3.763.119	3.763.119	7.526.237
1935	6.373.444	6.373.444	12.746.889
1936	6.074.835	6.074.835	12.149.670

1937	7.423.100	7.423.100	14.846.201
1938	7.347.018	7.347.018	14.694.036
1939	8.743.994	8.743.994	17.487.989

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 1. Sanayii istihraciye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

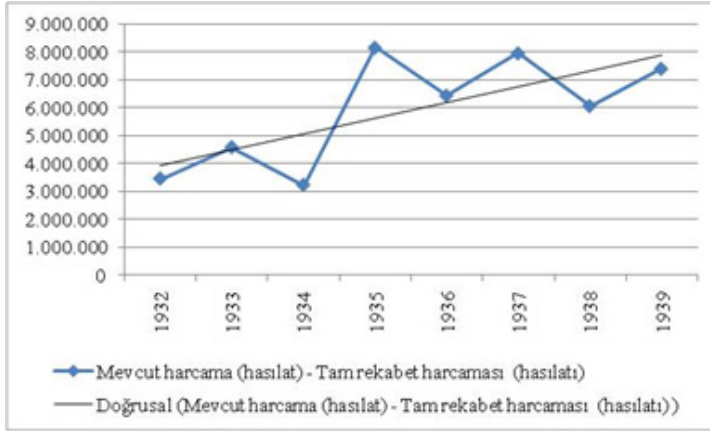
Tablo 2'de ve Şekil 2'de maden çıkartma sanayi için mevcut hâsılat ile tam rekabet hâsılatı farkı verilmiştir. Buna göre, mevcut hâsılat ile tam rekabet hâsılatı farkı artma eğilimindedir. Tablo 2'de ayrıca talebin fiyat esnekliği de sunulmuştur. Tablo 2'ye ve Şekil 3'e göre, talebin fiyat esnekliğinde 1932-1939 döneminde mutlak değer olarak artma eğilimi vardır.

Tablo 2. Sanayii istihraciye için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği hesaplamaları

Yıllar	Mevcut harcama (hâsılat) - Tam rekabet harcaması (hâsılatı) (lira)	Talebin fiyat esnekliği
1932	3.442.323	-1,5004064
1933	4.572.211	-1,38876992
1934	3.213.189	-1,5730683
1935	8.166.043	-1,3593697
1936	6.438.361	-1,4700793
1937	7.962.050	-1,46369778
1938	6.062.919	-1,58738915
1939	7.407.391	-1,5764298

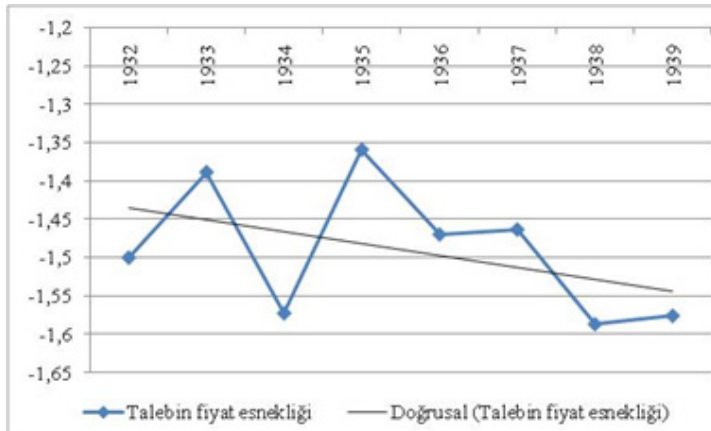
Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 2. Sanayii istihraciye için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Şekil 3. Sanayii istihraciye için talebin fiyat esnekliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

b. Ziraat, Hayvanatı Ehliye ve Av Mahsulâtı Sanayi

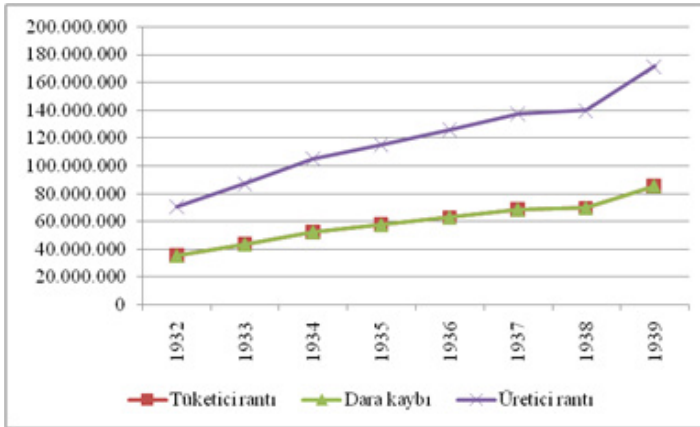
Tablo 3'te ve Şekil 4'te ziraat, hayvanatı ehliye ve av mahsulâtı sanayi için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları sunulmuştur. Maden çıkartma sanayindeki gibi artış eğilimi vardır.

Tablo 3. Ziraat, hayvanatı ehliye ve av mahsulâtı sanayi için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları

Yıllar	Tüketici rantı (lira)	Dara kaybı (lira)	Üretici rantı (lira)
1932	35.391.249	35.391.249	70.782.499
1933	43.621.603	43.621.603	87.243.206
1934	52.642.489	52.642.489	105.284.977
1935	57.715.922	57.715.922	115.431.844
1936	63.069.283	63.069.283	126.138.565
1937	68.768.540	68.768.540	137.537.081
1938	69.864.297	69.864.297	139.728.594
1939	85.769.196	85.769.196	171.538.392

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 4. Ziraat, hayvanatı ehliye ve av mahsulâtı sanayi için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4'e ve Şekil 5'e göre ziraat, hayvanatı ehliye ve av mahsulâtı sanayi için mevcut hâsılat ile tam rekabet hâsılatı farkı artma eğilimindedir. Ayrıca, Tablo 4'e ve Şekil 6'ya göre, talebin fiyat esnekliğinde 1932-1939 döneminde

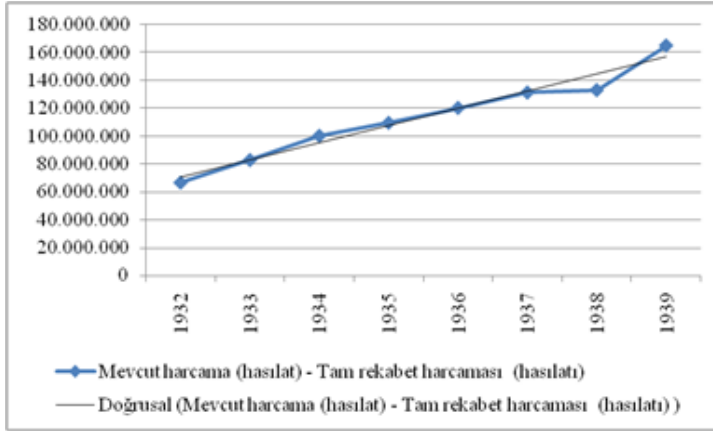
maden çıkartma sanayinin tersine mutlak değer olarak azalma eğilimi vardır.

Tablo 4. Ziraat, hayvanatı ehliye ve av mahsulâtı sanayi için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği hesaplamaları

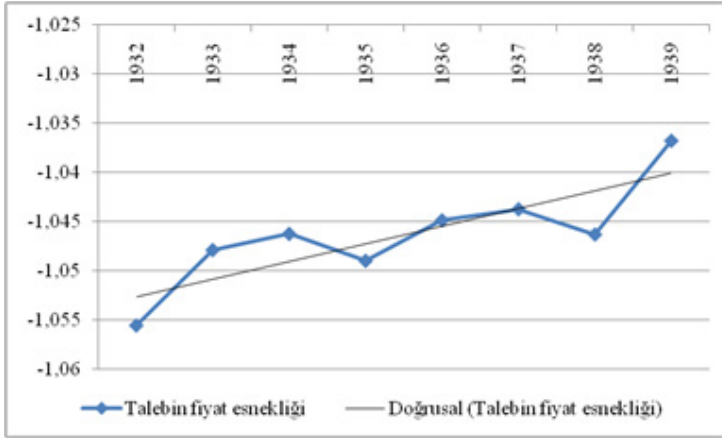
Yıllar	Mevcut harcama (hâsılat) - Tam rekabet harcaması (hâsılatı) (lira)	Talebin fiyat esnekliği
1932	66.849.367	-1,05556645
1933	83.063.981	-1,04790315
1934	100.414.764	-1,04625744
1935	109.775.885	-1,04899825
1936	120.476.856	-1,044884843
1937	131.519.373	-1,04375335
1938	133.256.548	-1,04631869
1939	165.226.047	-1,03679844

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 5. Ziraat, hayvanatı ehliye ve av mahsulâtı sanayi için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Şekil 6. Ziraat, hayvanatı ehliye ve av mahsulâtı sanayi için talebin fiyat esnekliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

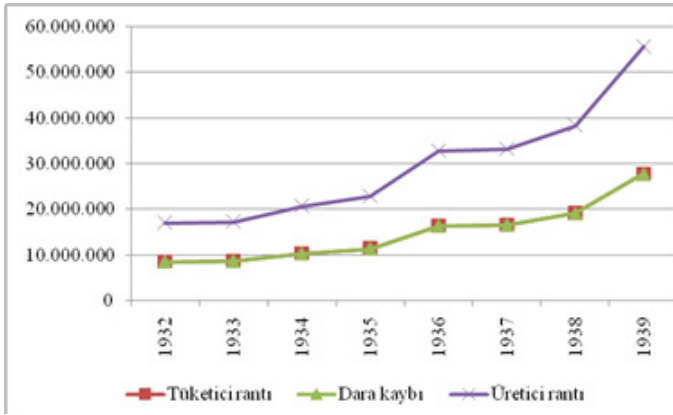
c. Sanayii Nesciye

Tablo 5'te ve Şekil 7'de sanayii nesciye yani dokuma sanayi için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı verileri yer almaktadır. Söz konusu büyüklüklerde yine artma eğilimi vardır.

Tablo 5. Sanayii nesciye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları

Yıllar	Tüketici rantı (lira)	Dara kaybı (lira)	Üretici rantı (lira)
1932	8.504.512	8.504.512	17.009.023
1933	8.649.675	8.649.675	17.299.350
1934	10.339.370	10.339.370	20.678.740
1935	11.398.396	11.398.396	22.796.792
1936	16.375.161	16.375.161	32.750.322
1937	16.580.761	16.580.761	33.161.522
1938	19.142.930	19.142.930	38.285.860
1939	27.788.696	27.788.696	55.577.391

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 7. Sanayii nesciye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

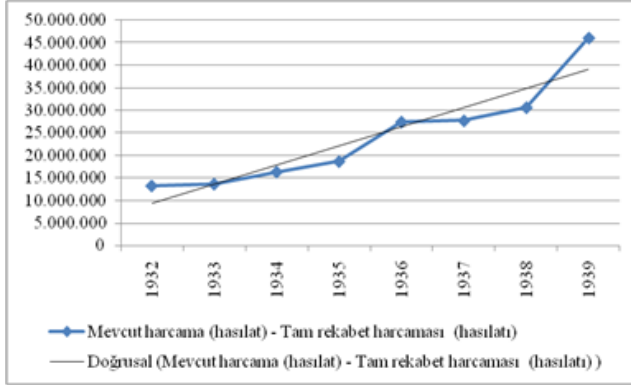
Tablo 6'daki ve Şekil 8'deki bilgilere göre, dokuma sanayi için mevcut hâsılat ile tam rekabet hâsılatı farkı önceki iki sanayi kolundaki gibi artma eğilimindedir. Tablo 6'daki ve Şekil 9'daki bilgilere göre, dokuma sanayi için talebin fiyat esnekliği 1932-1939 döneminde mutlak değer olarak azalma eğilimindedir.

Tablo 6. Sanayii nesciye için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği hesaplamaları

Yıllar	Mevcut harcama (hâsılat) - Tam rekabet harcaması (hâsılatı) (lira)	Talebin fiyat esnekliği
1932	13.288.489	-1,21873884
1933	13.687.110	-1,20880783
1934	16.382.271	-1,20777231
1935	18.692.596	-1,18003395
1936	27.475.536	-1,1610606
1937	27.756.111	-1,1630025
1938	30.679.375	-1,19867608
1939	46.141.242	-1,169783959

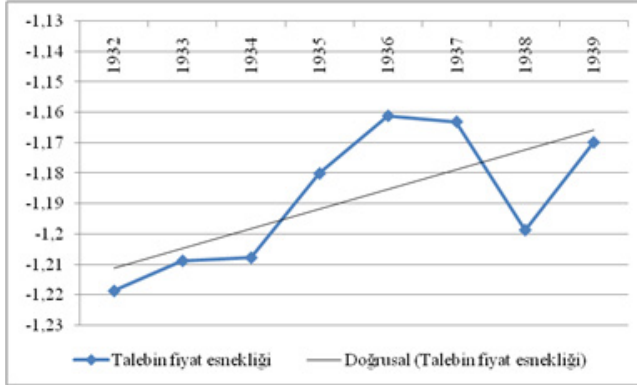
Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 8. Sanayii nesciye için mevcut harcama (hâsılât) - tam rekabet harcaması (hâsılâtı)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Şekil 9. Sanayii nesciye için talebin fiyat esnekliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

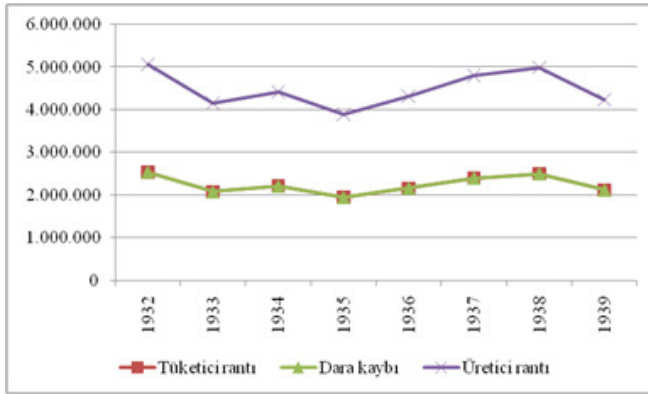
d. Sanayii Haşebiye

Tablo 7'deki ve Şekil 10'daki veriler, sanayii haşebiyede yani ağaç sanayii ve diğer bitki maddeleri sanayinde tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantının artma eğiliminde olmadığını göstermektedir. Tablo 7 ve Şekil 10'a göre bu üç büyüklük dönem boyunca diğer sanayi kollarına kıyasla durağan bir seyir izlemiştir.

Tablo 7. Sanayii haşebiyeye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları

Yıllar	Tüketici rantı (lira)	Dara kaybı (lira)	Üretici rantı (lira)
1932	2.532.953	2.532.953	5.065.906
1933	2.075.638	2.075.638	4.151.276
1934	2.204.802	2.204.802	4.409.604
1935	1.942.220	1.942.220	3.884.439
1936	2.157.551	2.157.551	4.315.102
1937	2.396.865	2.396.865	4.793.730
1938	2.496.371	2.496.371	4.992.743
1939	2.117.531	2.117.531	4.235.061

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 10. Sanayii haşebiyeye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

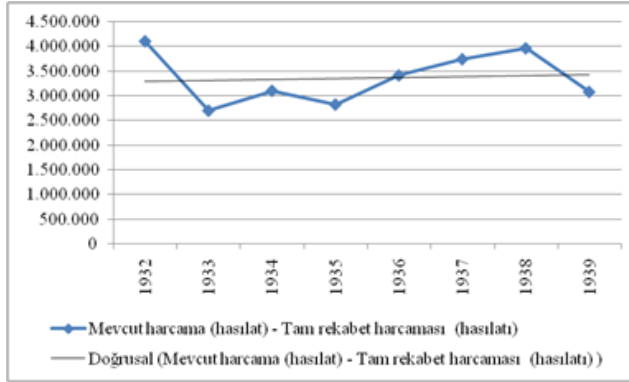
Sanayii haşebiyede mevcut hâsılat ile tam rekabet hâsılatı farkı yine önceki sanayi kollarından farklı olarak görece durağan bir seyir halinde olmuştur (bk. Tablo 8 ve Şekil 11). Bu sanayi kolundaki talebin fiyat esnekliği ise az da olsa mutlak değer olarak azalma eğilimindedir (bk. Şekil 12).

Tablo 8. Sanayii haşebiye için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği hesaplamaları

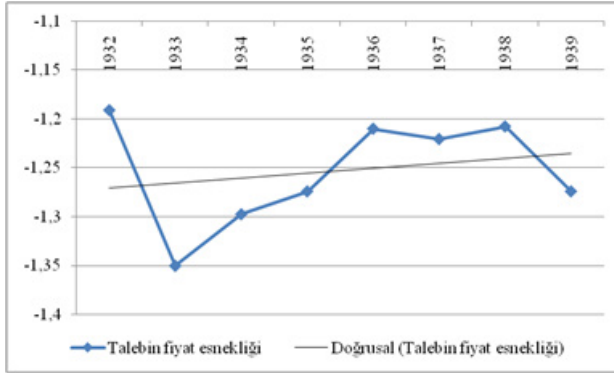
Yıllar	Mevcut harcama (hâsılat) - Tam rekabet harcaması (hâsılatı) (lira)	Talebin fiyat esnekliği
1932	4.098.565	-1,19095
1933	2.696.237	-1,3505
1934	3.097.217	-1,29762
1935	2.819.345	-1,2742
1936	3.409.017	-1,20998
1937	3.736.456	-1,22055
1938	3.956.189	-1,20761
1939	3.074.098	-1,27413

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 11. Sanayii haşebiye için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Şekil 12. Sanayii haşebiye için talebin fiyat esnekliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

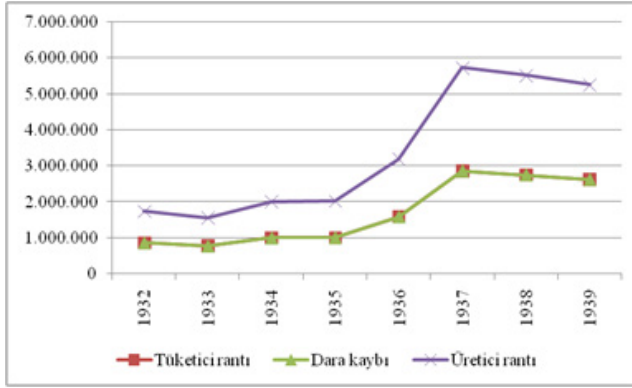
e. Kâğıt ve Karton Sanayi

Kâğıt ve karton sanayinde, tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı 1937'ye kadar bir artma süreci içinde olsa da 1937'den itibaren azalmalar yaşanmıştır (bk. Tablo 9 ve Şekil 13)

Tablo 9. Kâğıt ve karton sanayi için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları

Yıllar	Tüketici rantı (lira)	Dara kaybı (lira)	Üretici rantı (lira)
1932	868.587	868.587	1.737.175
1933	779.513	779.513	1.559.025
1934	1.005.748	1.005.748	2.011.495
1935	1.011.703	1.011.703	2.023.406
1936	1.594.249	1.594.249	3.188.497
1937	2.863.797	2.863.797	5.727.593
1938	2.755.713	2.755.713	5.511.426
1939	2.627.620	2.627.620	5.255.241

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 13. Kâğıt ve karton sanayi için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

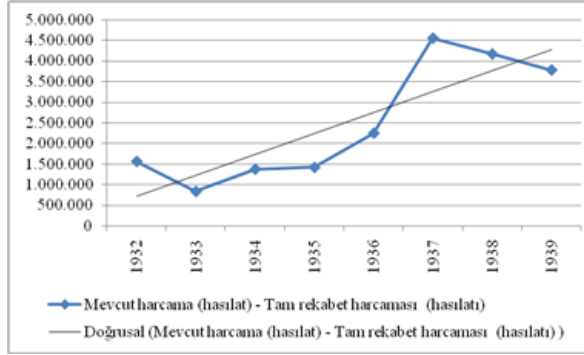
Tablo 10'daki ve Şekil 14'teki verilere göre, kâğıt ve karton sanayi için mevcut hâsılat ile tam rekabet hâsılatı farkı yükselme eğilimindedir. Ayrıca, Tablo 10'daki ve Şekil 15'teki verilere göre, kâğıt ve karton sanayi için talebin fiyat esnekliği söz konusu dönemde çok az da olsa mutlak değer olarak azalma eğilimindedir.

Tablo 10. Kâğıt ve karton sanayi için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği hesaplamaları

Yıllar	Mevcut harcama (hâsılat) - Tam rekabet harcaması (hâsılatı) (lira)	Talebin fiyat esnekliği
1932	1.559.403	-1,10233
1933	829.263	-1,46809
1934	1.370.943	-1,31845
1935	1.413.666	-1,30134
1936	2.245.639	-1,29571
1937	4.557.583	-1,20428
1938	4.172.075	-1,24301
1939	3.782.226	-1,28029

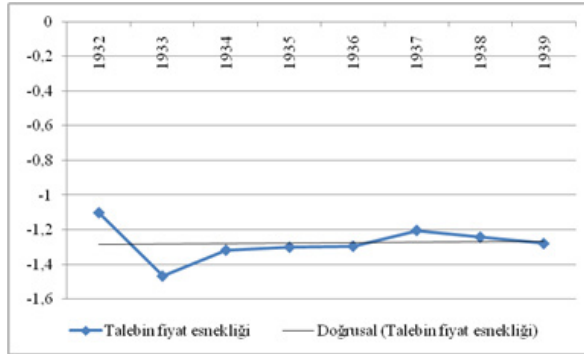
Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 14. Kâğıt ve karton sanayi için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Şekil 15. Kâğıt ve karton sanayi için talebin fiyat esnekliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

f. Sanayii Madeniye

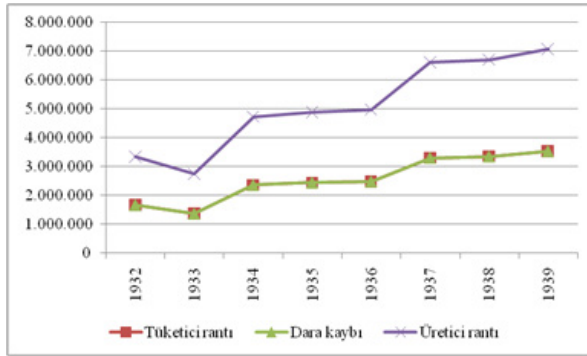
Tablo 11'deki ve Şekil 16'daki bilgiler, sanayii madeniyede yani maden sanayii, maden işleme ve makine onarımı ve imalatında tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantının dönem başı ile sonu kıyaslandığında artma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer taraftan, 1934-1936 ve 1937-1939 dönemlerindeki durağanlık da dikkat çekmektedir.

Tablo 11. Sanayii madeniye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları

Yıllar	Tüketici rantı (lira)	Dara kaybı (lira)	Üretici rantı (lira)
1932	868.587	868.587	1.737.175
1933	779.513	779.513	1.559.025
1934	1.005.748	1.005.748	2.011.495
1935	1.011.703	1.011.703	2.023.406
1936	1.594.249	1.594.249	3.188.497
1937	2.863.797	2.863.797	5.727.593
1938	2.755.713	2.755.713	5.511.426
1939	2.627.620	2.627.620	5.255.241

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 16. Sanayii madeniye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı

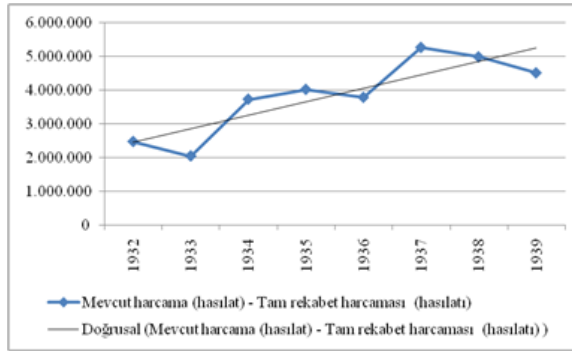
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 12'de, Şekil 17'de ve Şekil 18'de yer alan bilgilere göre, maden sanayii, maden işleme ve makine onarımı ve imalatında mevcut hâsılât ile tam rekabet hâsılâtı farkı ve mutlak değer olarak talebin fiyat esnekliği yükselme eğilimindedir.

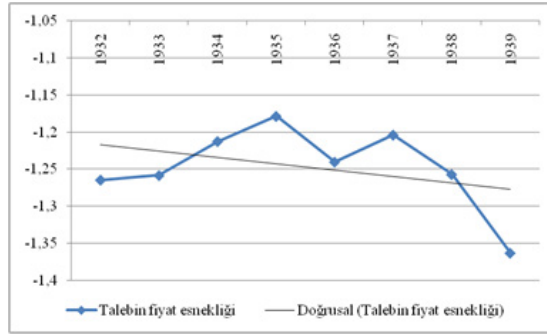
Tablo 12. Sanayii madeniye için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği hesaplamaları

Yıllar	Mevcut harcama (hâsılat) - Tam rekabet harcaması (hâsılatı) (lira)	Talebin fiyat esnekliği
1932	2.464.548	-1,26431
1933	2.037.367	-1,25815
1934	3.721.618	-1,21243
1935	4.012.404	-1,17865
1936	3.777.524	-1,24012
1937	5.256.749	-1,2038
1938	4.977.096	-1,25685
1939	4.501.992	-1,36266

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 17. Sanayii madeniye için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Şekil 18. Sanayii madeniye için talebin fiyat esnekliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

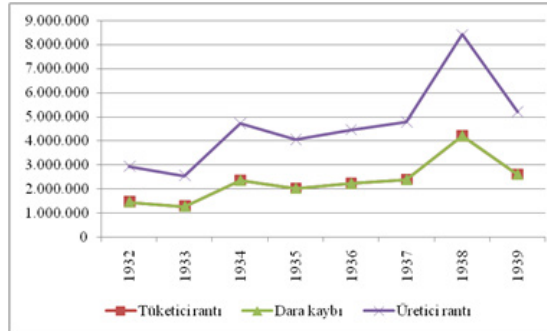
g. Ebniye İnşaatı Sanayi

Ebniye inşaatı bir başka deyişle bina ve inşaat sanayine ilişkin tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı verileri Tablo 13'te ve Şekil 19'da verilmiştir. Buna göre dönem başı ile dönem sonu karşılaştırıldığında artma eğilimi olsa da farklı yıllarda durağan bir seyir ve azalmalar da vardır (bk. Tablo 13 ve Şekil 19)

Tablo 13. Ebniye inşaatı sanayi için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları

Yıllar	Tüketici rantı (lira)	Dara kaybı (lira)	Üretici rantı (lira)
1932	1.466.318	1.466.318	2.932.635
1933	1.271.366	1.271.366	2.542.733
1934	2.358.403	2.358.403	4.716.807
1935	2.025.668	2.025.668	4.051.337
1936	2.225.488	2.225.488	4.450.977
1937	2.384.438	2.384.438	4.768.876
1938	4.205.928	4.205.928	8.411.857
1939	2.605.144	2.605.144	5.210.289

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 19. Ebniye inşaatı sanayi için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

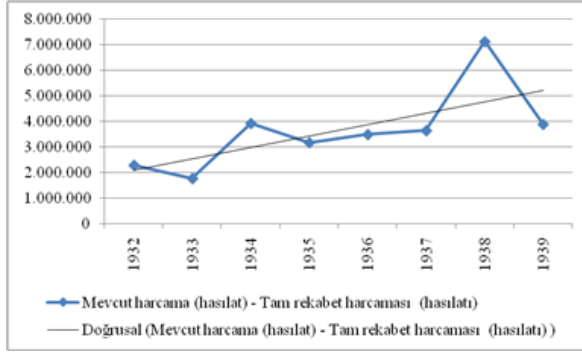
Ebniye inşaatı sanayinde de mevcut hâsılat ile tam rekabet hâsılatı farkı yükselme eğilimindedir (bk. Tablo 14, Şekil 20). Diğer taraftan, mutlak değer olarak talebin fiyat esnekliği azalma eğilimindedir (bk. Tablo 14, Şekil 21).

Tablo 14. Ebniye inşaatı sanayi için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği hesaplamaları

Yıllar	Mevcut harcama (hâsılat) - Tam rekabet harcaması (hâsılatı) (lira)	Talebin fiyat esnekliği
1932	2.286.280	-1,2204
1933	1.767.555	-1,30486
1934	3.928.024	-1,16723
1935	3.171.488	-1,21718
1936	3.491.684	-1,21552
1937	3.641.540	-1,23639
1938	7.129.817	-1,15241
1939	3.891.591	-1,2531

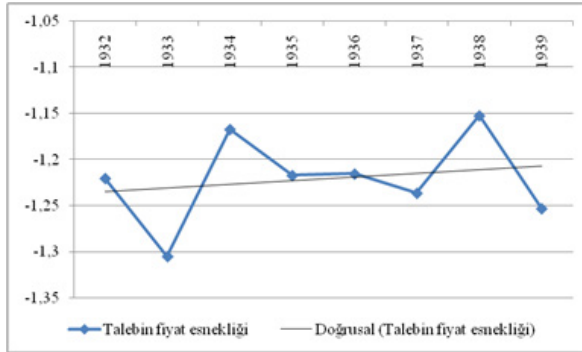
Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 20. Ebniye inşaatı sanayi için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Şekil 21. Ebniye inşaatı sanayi için talebin fiyat esnekliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

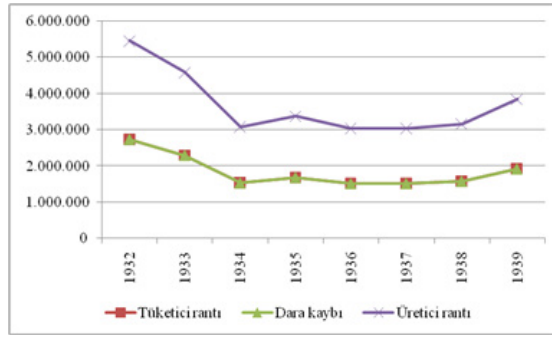
h. Sanayii Kimyeviye

Sanayii kimyeviye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı verilerine göre, diğer sanayi kollarından farklı olarak azalma eğiliminin olduğu anlaşılmaktadır (bk. Tablo 15 ve Şekil 22).

Tablo 15. Sanayii kimyeviye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları

Yıllar	Tüketici rantı (lira)	Dara kaybı (lira)	Üretici rantı (lira)
1932	2.727.835	2.727.835	5.455.671
1933	2.289.786	2.289.786	4.579.573
1934	1.536.023	1.536.023	3.072.045
1935	1.683.437	1.683.437	3.366.873
1936	1.516.010	1.516.010	3.032.020
1937	1.517.311	1.517.311	3.034.622
1938	1.580.624	1.580.624	3.161.248
1939	1.920.326	1.920.326	3.840.652

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 22. Sanayii kimyeviye için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

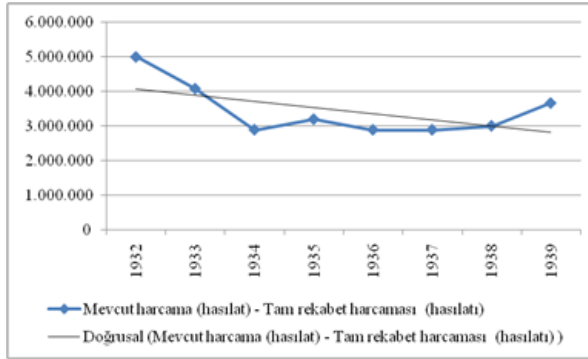
Sanayii kimyeviye için mevcut hâsılat ile tam rekabet hâsılatı farkı verilerine göre, yine diğer sanayi kollarından farklı olarak azalma eğiliminin olduğu anlaşılmaktadır (bk. Tablo 16 ve Şekil 23). Bu sanayi kolu için talebin fiyat esnekliği de mutlak değer olarak azalma eğiliminde olmuştur (bk. Tablo 16 ve Şekil 24).

Tablo 16. Sanayii kimyeviye için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği hesaplamaları

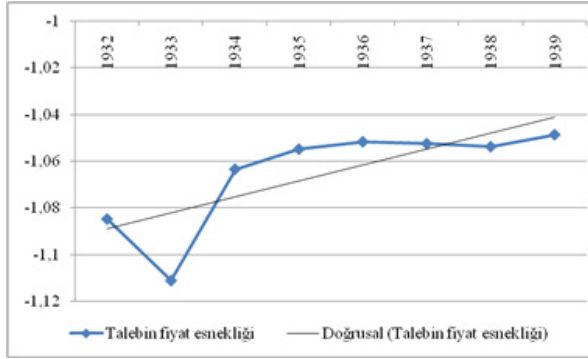
Yıllar	Mevcut harcama (hâsılat) - Tam rekabet harcaması (hâsılatı) (lira)	Talebin fiyat esnekliği
1932	4.993.733	-1,08467
1933	4.071.242	-1,111
1934	2.877.504	-1,06333
1935	3.182.480	-1,05477
1936	2.875.527	-1,05161
1937	2.875.633	-1,05239
1938	2.991.520	-1,05369
1939	3.654.142	-1,04856

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 23. Sanayii kimyeviye için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Şekil 24. Sanayii kimyeviye için talebin fiyat esnekliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

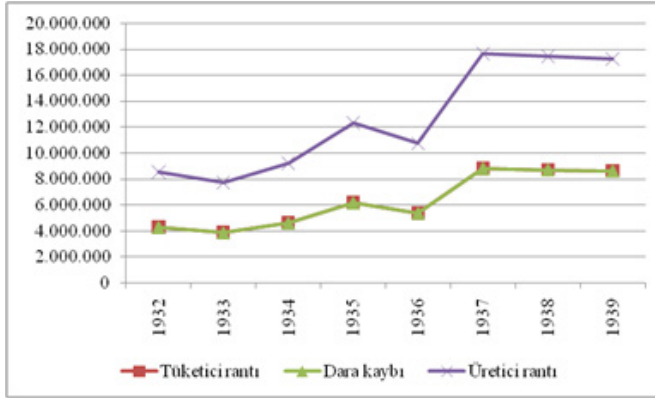
i. Sanayii Muhtelite

Tablo 17'de ve Şekil 25'te karma sanayi için bulgular sunulmuştur. Bazı yıllardaki azalmalara karşın tüketici rantı, üretici rantı ve dara kaybı dönem başı ve sonu kıyaslandığında artma eğilimindedir.

Tablo 17. Sanayii muhtelite için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları

Yıllar	Tüketici rantı (lira)	Dara kaybı (lira)	Üretici rantı (lira)
1932	4.265.947	4.265.947	8.531.893
1933	3.847.876	3.847.876	7.695.752
1934	4.595.506	4.595.506	9.191.013
1935	6.160.815	6.160.815	12.321.629
1936	5.363.131	5.363.131	10.726.262
1937	8.827.140	8.827.140	17.654.279
1938	8.717.701	8.717.701	17.435.402
1939	8.626.087	8.626.087	17.252.175

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 25. Sanayii muhtelite için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

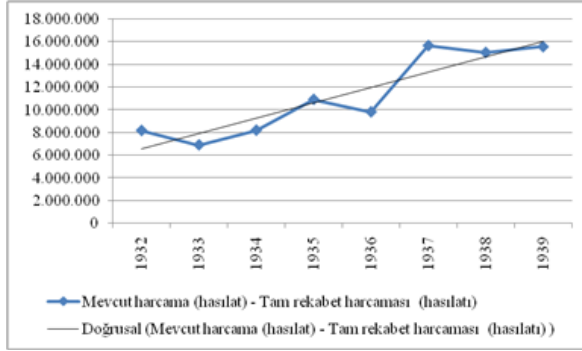
Karma sanayi için mevcut hâsılat ile tam rekabet hâsılatı farkı artma eğilimindedir (bk. Tablo 18 ve Şekil 26). Diğer taraftan, bu sanayi kolu için talebin fiyat esnekliği mutlak değer olarak artma eğiliminde olmuştur (bk. Tablo 18 ve Şekil 27).

Tablo 18. Sanayii muhtelite için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği hesaplamaları

Yıllar	Mevcut harcama (hâsılat) - Tam rekabet harcaması (hâsılatı) (lira)	Talebin fiyat esnekliği
1932	8.164.820	-1,04302
1933	6.896.893	-1,10381
1934	8.191.404	-1,10876
1935	10.907.432	-1,11477
1936	9.807.422	-1,08566
1937	15.644.754	-1,11383
1938	15.038.756	-1,13746
1939	15.546.081	-1,09889

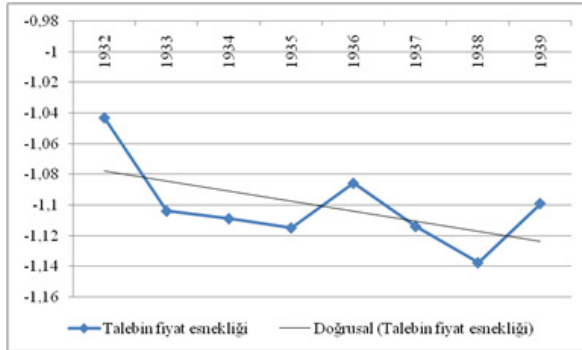
Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 26. Sanayii muhtelite için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Şekil 27. Sanayii muhtelite için talebin fiyat esnekliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

1. Sanayii Muhtelif veya Gayri Muayyene

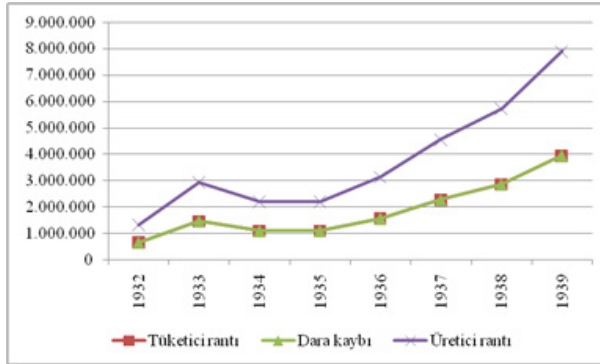
Son bulgular sanayi muhtelifi yani çeşitli sanayi için gösterilmiştir (bk. Tablo 19 ve Şekil 28). Bu sanayi kolunda da tüketici rantı, üretici rantı ve dara kaybı artma eğilimindedir.

Tablo 19. Sanayii muhtelifi için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı hesaplamaları

Yıllar	Tüketici rantı (lira)	Dara kaybı (lira)	Üretici rantı (lira)
1932	656.730	656.730	1.313.460
1933	1.466.960	1.466.960	2.933.920
1934	1.098.204	1.098.204	2.196.409
1935	1.100.459	1.100.459	2.200.917
1936	1.567.753	1.567.753	3.135.506
1937	2.275.377	2.275.377	4.550.755
1938	2.862.983	2.862.983	5.725.967
1939	3.949.276	3.949.276	7.898.552

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 28. Sanayii muhtelifi için tüketici rantı, dara kaybı ve üretici rantı

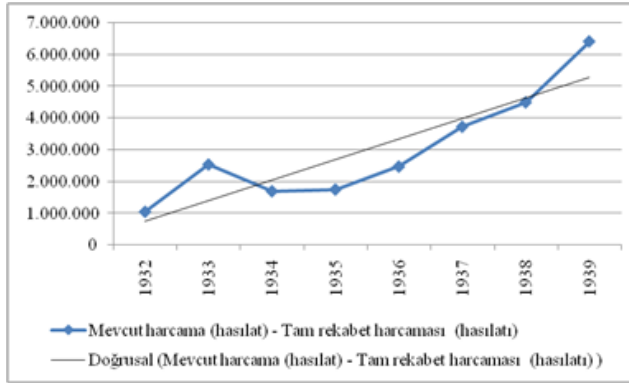
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çeşitli sanayi için mevcut hâsılat ile tam rekabet hâsılatı farkı (bk. Tablo 20 ve Şekil 29) ve talebin fiyat esnekliği (bk. Tablo 18 ve Şekil 27) mutlak değer olarak artma eğilimindedir.

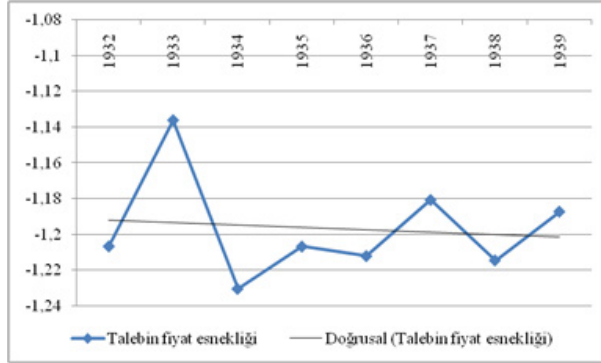
Tablo 20. Sanayii muhtelif için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı) ve talebin fiyat esnekliği hesaplamaları

Yıllar	Mevcut harcama (hâsılat) - Tam rekabet harcaması (hâsılatı) (lira)	Talebin fiyat esnekliği
1932	1.041.956	-1,20671
1933	2.534.953	-1,13598
1934	1.689.981	-1,23057
1935	1.745.590	-1,20688
1936	2.470.166	-1,2122
1937	3.728.304	-1,18073
1938	4.497.253	-1,21459
1939	6.419.360	-1,18727

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Şekil 29. Sanayii muhtelif için mevcut harcama (hâsılat) - tam rekabet harcaması (hâsılatı)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Şekil 30. Sanayii muhtelif için talebin fiyat esnekliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Doğrusal olarak verilen çizgi, eğilim çizgisidir.

Son olarak, Tablo 21 ve Tablo 22'de on sanayi kolu için talebin fiyat esnekliği değerleri toplu olarak gösterilmiştir. Bu tablolara ilişkin çıkarımlar sonuç bölümünde yapılacaktır.

Tablo 21. On sanayi kolu için talebin fiyat esnekliği değerleri I

	Sanayii istihraciye	Ziraat, hayvanatı ehliye ve av mahsulâtı sanayi	Sanayii nesciye	Sanayii haşebiye	Kâğıt ve karton sanayi
1932	-1,5004064	-1,05556645	-1,21873884	-1,19095	-1,10233
1933	-1,38876992	-1,04790315	-1,20880783	-1,3505	-1,46809
1934	-1,5730683	-1,04625744	-1,20777231	-1,29762	-1,31845
1935	-1,3593697	-1,04899825	-1,18003395	-1,2742	-1,30134
1936	-1,4700793	-1,044884843	-1,1610606	-1,20998	-1,29571
1937	-1,46369778	-1,04375335	-1,1630025	-1,22055	-1,20428
1938	-1,58738915	-1,04631869	-1,19867608	-1,20761	-1,24301
1939	-1,5764298	-1,03679844	-1,169783959	-1,27413	-1,28029
Aritmetik ortalama	-1,4899	-1,04631	-1,18848	-1,25319	-1,27669
Eğilim (mutlak değer olarak)	Artış	Azalış	Azalış	Azalış	Azalış

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 22. On sanayi kolu için talebin fiyat esnekliği değerleri II

Yıllar	Sanayii madeniye	Ebniye inşaatı sanayi	Sanayii kimyeviye	Sanayii muhtelite	Sanayii muhtelif ve gayri muayyene
1932	-1,26431	-1,2204	-1,08467	-1,04302	-1,20671
1933	-1,25815	-1,30486	-1,111	-1,10381	-1,13598
1934	-1,21243	-1,16723	-1,06333	-1,10876	-1,23057
1935	-1,17865	-1,21718	-1,05477	-1,11477	-1,20688
1936	-1,24012	-1,21552	-1,05161	-1,08566	-1,2122
1937	-1,2038	-1,23639	-1,05239	-1,11383	-1,18073
1938	-1,25685	-1,15241	-1,05369	-1,13746	-1,21459
1939	-1,36266	-1,2531	-1,04856	-1,09889	-1,18727
Aritmetik ortalama	-1,24712	-1,22089	-1,065	-1,10078	-1,19687
Eğilim (mutlak değer olarak)	Artış	Azalış	Azalış	Artış	Artış

Kaynak: Yazar tarafından hesaplanmıştır.

Sonuç

Bu çalışmanın birinci amacı, devletin uyguladığı politikalar sonucunda, mikroiktisadi amaçlar olarak kar maksimizasyonu, kamu refahı maksimizasyonu ve toplam gelir maksimizasyonu amaçlarına yaklaşma eğiliminin olup olmadığını saptamaktır. 1932-1939 döneminin verileri kullanılarak bu amaç doğrultusunda kalibrasyonlar yapılmış ve on sanayi kolu için bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, on sanayi kolu arasında talebin fiyat esnekliği değeri -1'e en yakın olan sanayi kolları ziraat, hayvanatı ehliye ve av mahsulâtı sanayi ve sanayi kimyeviye'dir. On sanayi kolu arasında talebin fiyat esnekliği değeri -1'e en uzak olan sanayi kolu ise sanayi istihraciyedir. On sanayi kolundan dördü için talebin fiyat esnekliği artış eğiliminde iken diğer altısı azalış eğilimindedir (bk. Tablo 21 ve Tablo 22). Sonuç olarak, devletin uyguladığı iktisadi politikaların bir kısım sanayi kolunda sermaye birikiminin hızlandırılmasını sağladığı, bir başkasında piyasa çapının genişletilmesine hizmet ettiği, diğer bir kısım sanayi kolunda pazar çapının genişletilmesi ile sermaye birikimi amaçlarını uzlaştırdığı anlaşılmaktadır.

Çalışmanın ikinci amacı, sanayi kesimine ilişkin olarak iktisadi amaç fonksiyonlarına ilişkin yapılan saptamalar sayesinde 1930'lu yıllardaki devletin iktisadi kalkınma sürecinde nasıl bir tasarım yaptığına ilişkin bir çerçeve oluşturabilmektir. Elde edilen bulgular göstermiştir ki Türkiye'de iktisadi kalkınma sürecinin devletin rolü bağlamında özgün kısımları vardır. Diğer taraftan, bu saptamanın ayrıntılı bir şekilde değerlendirilebilmesi için mevcut yöntemin farklı açılardan da ele alınması gereklidir. Ayrıca, amaçların ortaya çıkarılmasının ardından kurumsal düzenlemelerin söz konusu amaçlarla bağlantısı da incelenmelidir. Çalışmanın önerisi budur.

Kaynaklar

- Abdulkadiroğlu, A., Sönmez, T. "School Choice: A Mechanism Design Approach", *The American Economic Review*, C 93 S 3, 2003.
- Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. A. "The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation" *American Economic Review*, C 91, S 5, 2001.
- Amihud, Yakov, Kamin, Jacob, "Revenue vs. Profit Maximization: Differences in Behavior by the Type of Control and by Market Power", *Southern Economic Journal*, C 45, S 3, 1979.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Sanayi Sayımı 1927*, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1969.
- Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Sanayi İstatistikleri – Teşviki Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932–1939 Seneleri Faaliyetleri*, Neşriyat No 156, Receb Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1941.
- Caplin, A., Eliaz, K., "AIDS Policy and Psychology: A Mechanism-Design Approach", *The RAND Journal of Economics*, C 34, S 4, 2003.
- Cem, İsmail, *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*, 12. Baskı, Cem Yayınevi, Özyurt Matbaası, İstanbul 1995.
- Cheng, L. K., Qiu L. D., Wong, K. P, "Anti-Dumping Measures as a Tool of Protectionism: A Mechanism Design Approach", *The Canadian Journal of Economics*, C 34, S 3.
- Derin, Haldun, *Türkiye'de Devletçilik*, Çituri Biraderler Basımevi, İstanbul 1940.
- Hueth, B., "The Goals of U.S. Agricultural Policy: A Mechanism Design Approach", *American Journal of Agricultural Economics*, C 82, 2000.
- Hurwicz, Leonid, "The Design of Mechanisms for Resource Allocation", *The American Economic Review*, C 63, S 2, 1973.
- Kerwin, Robert, "Türkiye'de Devletçilik 1933-50", *Türkiye'de Devletçilik*, der. Nevin Coşar, Bağlam Yayınları, Bayrak Matbaası, İstanbul 1995.
- Keyder, Çağlar, *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (1926–1929)*, Yurt Yayınevi, Olgaç Matbaası, Ankara 1982.

Korum, Uğur, “1923-1929 Döneminde Türkiye’de İmalat Sanayii ve Sanayi Politikaları”, *Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye’nin Ekonomik Gelişmesi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 513, A.Ü. S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara 1982.

Kuruç, Bilsay, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası, 1. Cilt, (1929-1932)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No 569, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1988.

Kuruç, Bilsay, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası, 2. Cilt, (1933-1935)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No 580, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993.

Kuruç, Bilsay, *Mustafa Kemal Döneminde Ekonomide, Büyük Devletler ve Türkiye*, İstanbul Üniversitesi Bilgi Üniversitesi Yayınları, Sena Ofset, İstanbul 2011.

Maskin, E. S., “Mechanism Design: How to Implement Social Goals”, *The American Economic Review*, C 98, S 3, 2008.

Ölçen, Ali Nejat, “1923–1938 Döneminde Birinci ve İkinci Sanayi Planları”, *Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye’nin Ekonomik Gelişmesi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 513, A.Ü. S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara 1982.